

О. В. Марущак

КОЛЕКЦІЯ ТОР ЦДІАК УКРАЇНИ: ЗБЕРІГАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ, ВІДНОВЛЕННЯ

Від 1944 р. у Центральному державному історичному архіві України, м. Київ знаходиться на зберіганні ф.1269 - Колекція тор давньоєврейською мовою. Ці сувої були створені у ХІХ ст. і належать до Волинської школи писання Тор. Подейкують, що 80 сувоїв Тор було знайдено після війни серед будівельного сміття на одній з вулиць Києва і передано на зберігання до архіву, де їм відразу ж після облікування було забезпечено спеціальний температурно-вологісний режим відповідно до норм зберігання архівних документів.

Як відомо, тора (у перекладі з давньоєврейської - закон) - це найголовніша а, найсвятіша з трьох частин єврейської "Книги книг" - Танаха. Складається Тора з п'яти перших книг Старого Завіту, так званих Книг Мойсея, через що дістала назву П'ятикнижжя. Книгам тори притаманний історичний характер: вони розповідають про створення світу, перші події в житті людей, історію єврейського народу, аж до смерті Мойсея, тобто до прибуття євреїв до Землі Ізраїля. Але головний зміст Тори - це викладені в ній Закони, за якими існує єврейський народ. Тору читають у синагозі щосуботи протягом усього року. О. В. Марущак

День, коли закінчується річний цикл читання Тори - "Сімхат Тора" (Радість Тори), є водночас днем початку нового циклу.

Тори створюються, відповідно до канонів, спеціальними переписувачами - сойферами, виключно на пергамені, окремі аркуші тори підлягають зшиванню між собою жилами, кількість аркушів, абзаців, рядків є однаковою для всіх списків тори.

Тривалий час Колекція тор залишалася в архіві неописаною, що спричинювалося як незнанням архівістами давньоєврейської мови, так і відсутністю інтересу до Колекції з боку єврейської громадськості.

І лише зі здобуттям Україною незалежності, з наданням особам іудейського віросповідання можливості відправляти служби до архіву почали приходити спеціалісти з іудаїки. 1991 р. Колекція тор була описана знавцем давньоєврейської мови О. Єненком. На сьогодні, після всіх уточнень та новонаходжень, Колекція нараховує 122 сувої тори. Серед них - як повні списки, так і фрагменти.

1991 р. до ЦДІАК України з пропозицією про співробітництво звернулася Центральна синагога м. Києва, яка почала відновлювати свою діяльність і потребувала тор для проведення молитов. Адміністрація архіву пішла в цьому назустріч, надавши синагозі в тимчасове користування дві тори.

Від 1992 р., на виконання Указу Президента України "Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна" та згідно з наказом Головного архівного управління України, на підставі рішення бюро ЦЕПК Головархіву, ЦДІАК України розпочав передавання Центральній синагозі м. Києва сувоїв тори у довгострокове тимчасове користування.

Спочатку було передано ще шість тор, поступово їх кількість постійно зростала. Водночас співробітники архіву щорічно здійснюють перевіряння наявності та умов зберігання тор у синагозі; будь-які зміни в їх зовнішньому оформленні (заміна дисків, ручок тощо) здійснюються тільки за погодженням з архівістами.

Зі свого боку, 1999 р. Центральна синагога в процесі співпраці організувала встановлення в одному з архівосховищ ЦДІАК трьох металевих стелажів, що сприятиме кращому й відокремленому зберіганню тор; для кожної тори було зшито спеціальний протипиловий чохол. Цю акцію висвітлили засоби масової інформації; в архіві відбулася зустріч співробітників та журналістів з головним рабином Центральної синагоги Моше Реуеном Асманом.

У березні 2000 р. відбулося відкриття відновленої синагоги Бродського - відтепер Центральної синагоги м. Києва. У переддень цієї події архів передав до синагоги ще кілька тор, і зараз на тимчасовому зберіганні там перебувають загалом 18 сувоїв. На жаль, інформуючи про відкриття синагоги, українські засоби масової інформації припустилися помилки, повідомивши про повернення архівом тор їх історичному власнику. Це, звичайно ж, неможливо, оскільки тори є частиною Національного архівного фонду України, тобто власністю держави, і можуть перебувати поза межами архіву лише на умовах довгострокового, але все ж тимчасового зберігання.

Разом з тим, Центральна синагога м. Києва та Центральний державний історичний архів України, безумовно, зацікавлені у продовженні співробітництва, у рамках якого можливі не лише відновлення текстів та поліпшення зовнішнього вигляду тор із Колекції архіву, а й створення в приміщенні синагоги експозиції архівних документів з історії євреїв в Україні, інші спільні заходи.